ผีของชาวลาวครั่ง: กรณีศึกษาความเชื่อเรื่องผีของชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

The Ghosts of Laos-Krung's Idea: Case Study of Believing in Ghosts of Laos-Krung'Clan in Huay-Duan Subdistrict, Don-Toom District, Nakorn Pathom

ธิติพงศ์ มีทอง

สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Pices_aphrodite@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มุ่งศึกษาความเชื่อเรื่องผีของชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ซึ่งผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการรวบรวมรวมเอกสารเพื่อศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วนกับผีที่พวกเขานับถือ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าชาวลาวครั่งมีความเชื่อในเรื่องผีมายาวนานนับตั้งแต่อาศัยอยู่ที่ประเทศลาว ความเชื่อเรื่องผีจึงกลายเป็นจารีตความเชื่อท้องถิ่นที่ฝังรากแน่นมาหลายชั่วคน แต่อย่างไรก็ดี เมื่อพุทธศาสนาเข้ามายังสุวรรณภูมิชาวลาวครั่งก็นับถือพุทธศาสนาโดยผสมผสานเข้ากับความเชื่อเรื่องผีจนกลายเป็นเอกภาพแห่งความหลากหลายทางความเชื่อในหมู่ชนชาวลาวครั่ง ทั้งนี้ผีที่สำคัญของชาวลาวครั่งในห้วยด้วนนั้นมีด้วยกันสองประเภทคือผีบรรพบุรุษและผีเทวดาซึ่งมีการปฏิบัติบูชาที่ต่างกันออกไป นอกจากนี้ยังมีศาลพ่อเฒ่าเพียซึ่งเป็นศาลเจ้าศักดิ์สิทธิ์ที่หมู่ชนชาวลาวครั่งให้ความเคารพเป็นอย่างมาก และยังเป็นศูนย์รวมของการประกอบศาสนกิจของชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วนจนกลายเป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มของชาติพันธุ์กลุ่มนี้ในอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

คำสำคัญ: ลาวครั่ง ผีบรรพบุรุษ ผีเทวดา ศาลพ่อเฒ่าเพีย

Abstract

This article aimed to study the spirit of Laos-Krung ethnicity in Huay-Duan subdistrict, Don-Toom district, Nakorn Pathom. The researcher gathered the information with the purpose of studying the relationship between Laos-Krung in Huay-Duan area and the worshipped ghosts. The result showed that Laos-Krung people believe in spirit for a long time since they settled down in Laos country present day. However, when Buddhism was propagated in south east asia, Laos-Krung people convert to Buddhist but they still blend Buddhism cult with their primitive native ghosts until crystallization, The outstanding ghosts of Laos-Krung clan has 2 types the one ancestral spirit the another spectral spirit. Both spirits have a different rituals. Moreover; in Huay-Duan subdistrict appears San-Po-Tao-Pia or the holy joss house of village among Laos-Krung people. This joss house is also the center of religious ritual of Laos-Krung in Huay-Duan subdistrict and it is the symbol of identity of ethinicity in Don Toom district.

Keywords: Laos-Krung, ancestral spirit, spectral spirit, holy joss house

ชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม มีความเชื่อเกี่ยวกับผีมายาวนานตั้งแต่นับถือพระพุทธศาสนา ผีที่สำคัญ ๆ ของชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วนมี 2 ประเภทคือ ผีบรรพบุรุษและผีเทวดา ชาวลาวครั่งยังคงให้ความเคารพนับถือจวบจนปัจจุบัน อย่างไรก็ดี รูปแบบพิธีกรรมและศาสนพิธีของชาวลาวครั่ง มีรูปแบบหลากหลายไม่เหมือนกัน และเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาวลาวครั่งที่ปัจจุบันยังคงสืบทอดกันมา

ชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันนั้นนับถือพุทธศาสนาเหมือนเช่นคนไทยในปัจจุบัน ดังนั้น ในสังคมของคนลาวและคนไทยจึงมองไม่เห็นความแตกต่างทางด้านธรรมเนียมปฏิบัติทางพุทธศาสนาแต่อย่างไร เนื่องจากทั้งคนไทยและคนลาวเชื้อสายลาวครั่งต่างมีรูปแบบกิจวัตรในการปฏิบัติทางด้านศาสนาที่คล้ายกัน เช่น การทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ การฟังธรรมในวันพระ และการเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา ตลอดจนประเพณีปฏิบัตินับตั้งแต่การเกิดจนถึงการตายที่มีพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตาม ในสังคมของชาวลาวครั่งที่อาศัยอยู่ในตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ก็มีความเชื่อเฉพาะกลุ่มซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่สืบทอดกันมานับตั้งแต่อาศัยอยู่ที่ประเทศลาวเมื่อครั้งอดีต ชาวลาวครั่งในห้วยด้วนมีความเชื่อแฝงเกี่ยวกับเรื่องผีซึ่งเป็นความเชื่ออันเป็นอัตลักษณ์สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวลาวทุกเชื้อสายเป็นอย่างมาก ความเชื่อแฝงเช่นนี้มิได้จำเพาะอยู่แต่ชาวลาวครั่งเท่านั้น แม้กระทั่งคนไทยก็มีความเชื่อแฝงเช่นกันเหมือนกันซึ่งอาจจะแตกต่างกันไปตามแต่ละภูมิภาค นอกจากนี้ยังมีความเชื่อของชาวลาวครั่งอีกหลากหลายที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับศาสนาจนบางครั้งความเชื่อเหล่านี้ก็ถูกดูดกลืนผสมผสานและหลอมรวมเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาไปโดยปริยาย ทำให้แบบแผนจารีตทางวิถีชีวิตบางด้านก็แฝงไว้ด้วยความเชื่อเฉพาะกลุ่มด้วยเช่นกัน

จากการสัมภาษณ์นายบุญเรือน ปาแสนกุลปราชญ์ชาวบ้านในตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูมกล่าวว่า “ความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวลาวครั่งในห้วยด้วนนับตั้งแต่เกิดจนตายรวมถึงการประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพพื้นฐานที่มีมายาวนานนับแต่สมัยอดีตด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะการทำนาซึ่งเชื่อกันว่าหากชาวลาวครั่งปฏิบัติแล้วก็จะเกิดความอุดมสมบูรณ์ในผืนที่นั้น ๆ อาทิ พิธีกรรมบูชาพระแม่ธรณี และพระแม่โพสพ เป็นต้น ทั้งนี้ก่อนการหว่านข้าวชาวนาลาวครั่งจะต้องบอกอธิษฐานต่อพระแม่ธรณีโดยจัดวางเครื่องเซ่นไว้บนพื้นดินบริเวณหัวคันนาและกล่าวแก่แม่ธรณีว่าจะทำนาแล้วและขอให้คนและควายอยู่ดีมีสุขสบาย การคราดไถอย่าให้หักบ่ได้มาแย่งดิน ขอเพียงแค่ทำกิน ทั้งนี้พิธีดังกล่าวนี้ถูกเรียกในภาษาถิ่นว่า “พิธีแฮกนา” นอกจากนี้ยังมีพิธีที่เกี่ยวกับความเชื่ออีกพิธีหนึ่งคือ “พิธีศพ” ซึ่งเมื่อนำศพผู้ตายใส่ลงหีบศพเป็นที่เรียบร้อยแล้ว หากศพเป็นชายก็จะใช้ผ้าขาวม้าของผู้ตาย คลุมทับผ้าขาวบนฝาหีบ แต่ถ้าเป็นศพของผู้หญิงก็จะคลุมหีบด้วยสไบของผู้ตายและจะเผาเครื่องนุ่งห่มต่าง ๆ ของผู้ตาย เช่น ผ้าขาวม้าไหม โสร่งไหม ผ้าพุ่งไหม ผ้าม่วงโรง หรือผ้าซิ่นมัดหมี่ ผ้าสไบและเสื้อฯลฯ เผาตามไปด้วย” ด้วยเหตุนี้พิธีกรรมดังกล่าวนี้จึงเป็นสาเหตุแห่งความสูญเสียผ้าสมัยโบราณที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีไปเป็นจำนวนมาก อาจกล่าวได้ว่าพิธีกรรมมีความสัมพันธ์กับความเชื่ออย่างแยกกันไม่ออก พิธีกรรมต้องมีความเชื่อเป็นพื้นฐานของการกระทำไม่ว่าจะเป็นความเชื่อต่อเรื่องใด ๆ ก็ตาม ฉะนั้นความเชื่อจึงเป็นรากฐานสำคัญที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วนเป็นอย่างยิ่ง แม้จะมีพิธีกรรมบางอย่างเลือนหายไปล้วก็ตาม

พุทธกับผี: ความเชื่อในเอกภาพแห่งความหลากหลายของชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วน

ชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม นับถือพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักเหมือนเช่นคนไทย อีกทั้งยังมีประเพณีปฏิบัติที่คล้ายคลึงกับชาวพุทธไทยในเกือบทุกด้าน ธรรมเนียมปฏิบัติที่ยังคงพบเห็นได้ เช่น การใส่บาตร การไปวัดรักษาศีลอุโบสถในวันพระ รวมถึงการไปวัดในโอกาสสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วันมาฆะบูชา วันอาสาฬหะบูชา วันวิสาขะบูชา วันธรรมสวนะ เป็นต้น ทั้งนี้ชาวลาวครั่งในตำบลดังกล่าวให้ความสำคัญกับพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก และยังมีการอบรมสั่งสอนให้ลูกหลานยึดมั่นในศาสนาเพื่อเป็นการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วรุ่นนับจากสมัยบรรพบุรุษที่เวียงจันทน์ในประเทศลาว

อย่างไรก็ดี ก่อนหน้าที่พุทธศาสนาจะเข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ชาวลาวครั่งมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เฉพาะกลุ่มที่สืบทอดต่อกันมายาวนานนับจากสมัยบรรพบุรุษที่เวียงจันทน์เช่นเดียวกับชาวลาวเชื้อสายอื่น ๆ ชาวลาวครั่งในทุกท้องที่รวมถึงชาวลาวครั่งในห้วยด้วนก็มีความเชื่อในเรื่องของผีซึ่งมีบทบาทอย่างมากต่อวิถีชาวลาว ความเชื่อเรื่องผียังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวลาวทั้งสี่กลุ่มที่อาศัยในนครปฐมเช่นกัน ได้แก่ ลาวครั่ง ลาวเวียง ลาวโซ่งและลาวใต้ซึ่งกระจายอยู่ทั่วทั้งนครปฐมในอำเภอต่าง ๆ ทั้งนี้ผีในความเชื่อของชาวลาวครั่งมีมากมาย ผีที่สำคัญคือผีบรรพบุรุษซึ่งหมายถึงผีเจ้านายรวมถึงผีเทวดาที่สามารถให้คุณและโทษได้ โดยความเชื่อในเรื่องผีเป็นความเชื่อที่เก่าแก่ที่สุดในสังคมปฐมภูมิของชาวพื้นเมืองในอุษาคเนย์ก่อนที่พุทธศาสนาจะเข้ามาแผ่อิทธิพลในดินแดนละแวกแถบนี้[42] สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าสังคมปฐมภูมินั้นจะให้ความเชื่อในเรื่องผีว่าสามารถดลบันดาลและสร้างความสงบและให้ความปลอดภัยแก่คนในชุมชนได้

ผีบรรพบุรุษเหล่านี้มีส่วนสร้างสายสัมพันธ์ต่อชาวครั่งในชุมชนและพื้นที่รอบข้างอย่างแนบแน่น รวมทั้งชาวลาวครั่งยังใช้เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตเพื่อมิให้ขัดต่อหลักปฏิบัติที่เคยมีมานับตั้งแต่อาศัยอยู่ที่เวียงจันทน์ เช่น เมื่อมีการเกิด การย้ายถิ่นที่อยู่ การขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงานและการตายจะต้องมีการแจ้งให้ผีบรรพบุรุษทราบทุกครั้ง ๆ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วนมีความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติมานับตั้งแต่สมัยโบราณ ความเชื่อที่ฝังรากลึกอย่างเหนียวแน่นคือความเชื่อเรื่องผี โดยชาวลาวครั่งโดยทั่ว ๆ ไปรวมถึงในตำบลห้วยด้วยมีความเชื่อเรื่องผีอยู่สองชนิดใหญ่คือผีเจ้านาย (ancestral spirit) และผีเทวดา (spectral spirit) นอกจากเรื่องผีซึ่งเป็นความเชื่อเหนือธรรมชาติแล้วนั้น ชาวลาวครั่งยังมีความเชื่อในเรื่องของ “ขวัญ” (Khwan) ในตัวของมนุษย์ด้วย อีกทั้งยังเชื่อในเรื่องของดวงชะตา การสืบดวงชะตา การสะเดาะเคราะห์ การรดน้ำมนต์ พิธีกรรมในการสะเดาะเคราะห์ของชาวลาวครั่งจะมีการนำกระทงใส่เครื่องบวงสรวงไปทิ้งที่บริเวณทางสามแพร่ง พร้อมทั้งนำพระพุทธรูปองค์เล็กไปไว้ที่วัดเพื่ออุทิศให้กับผีเจ้านาย เป็นต้น

จากการค้นคว้าในเอกสารกล่าวว่าชาวลาวครั่งได้อพยพมาจากเมืองหลวงพระบางในสมัยปลายกรุงธนบุรีเมื่อ พ.ศ. 2321 ตามเส้นทางสายแม่น้ำเหืองของลาวเข้าสู่ไทยจากจังหวัดเลยเป็นชุดแรก และมีการอพยพติดต่อกันมาเป็นระลอก ๆ เดินทางเข้าสู่ไทยจากเลย สุโขทัย พิษณุโลก พิจิตร กำแพงเพชร สุพรรณบุรีและนครปฐมเป็นจังหวัดสุดท้าย[43] ชาวลาวครั่งที่ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐมยังได้นำความคิดในเรื่องพิธีความเชื่อและคติวิทยาในเรื่องพุทธกับผีผสมผสานเข้าไว้ด้วยกันอย่างแนบแน่น นายบุญเรือน ปาแสนกุล (2558) กล่าวว่า “ทั้งนี้ชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วนเชื่อว่าเมื่อครั้งที่อพยพมานั้น “พ่อแสนหาญ” (Poh-San-Haan) เป็นผู้ดูแลความทุกข์สุขและความเดือดร้อนของชาวลาวครั่งทุก ๆ คนในชุมชน จนได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำของชาวลาวครั่ง ทั้งนี้เมื่อพ่อแสนหาญได้เสียชีวิตไปแล้ว ทว่าทุกคนเองยังคงให้ความยำเกรงเหมือนเมื่อครั้งที่พ่อแสนหาญยังคงมีชีวิตอยู่ ดังนั้น ชาวลาวครั่งทุกชุมชนจะมีศาลพ่อแสนหาญประจำหมู่บ้านและมีคนทรงชื่อ “พ่อเฒ่าเพีย” เพื่อใช้ติดต่อกับพ่อแสนหาญโดยตรง ชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วนมีศาลพ่อเฒ่าแสนหาญอยู่สองที่ด้วยกัน ที่แรกตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 และอีกที่ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 การสร้างศาลเจ้าพ่อแสนหาญก็เพื่อเป็นอนุสรณ์เพื่อหวลรำลึกถึงพ่อแสนหาญของพวกตน อีกทั้งชาวลาวครั่งจะมีการจัดงานสมโภชศาลเจ้าพ่อดังกล่าวในทุก ๆ ปี

ตามคำบอกเล่ากล่าวกันว่าเมื่อถึงกำหนดวันที่จะเลี้ยงปีพ่อแสนหาญนั้น พ่อแสนหาญจะขี่ม้าขาวพร้อมบริวารมาดูแลความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านเป็นเวลา 3 คืน ฉะนั้นชาวลาวครั่งในสมัยโบราณจึงเชื่อว่าหากวันถึงกำหนดสมโภชแล้วชาวลาวครั่งจะต้องหยุดทำกิจกรรมใด ๆ ทั้งสิ้น เช่น การประกอบอาชีพทุกชนิดโดยจะไม่ตำข้าว ไม่สีข้าว ไม่จับนกตกปลา ไม่ทำนาทำสวน ฯลฯ อีกทั้งกลางคืนยังห้ามออกจากบริเวณบ้านเป็นเวลา 3 คืน เพราะพ่อแสนหาญจะพาทหารออกลาดตระเวนดูแลความสงบสุข ชาวลาวครั่งที่มีศาลทุกที่เชื่อว่าหากออกนอกบ้านกลางคืนอาจจะเกิดอันตรายกับตนเองและครอบครัวได้ ทั้งนี้พิธีกรรมดังกล่าวนี้ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนทุกวันนี้

[42] นารถฤดี วิวัติกุล. (2542). **การดำรงอยู่ร่วมกันของกลุ่มความเชื่อผีเจ้านายและกลุ่มความเชื่อผีเทวดา กรณีศึกษา: ชาวลาวครั่งหมู่บ้านโคก ตำบลอู่ทอง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี.**สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

[43] จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3. หอสมุดแห่งชาติ. สมุดไทยดำ เว้นดินสอสีขาว, **เลขที่ 18. ร่างตราเจ้าพระยาจักรีตอบเมืองสุพรรณ. จ.ศ. 1222.**

ผีบรรพบุรุษ: สายใยแห่งความเชื่อของชาวลาวครั่ง

พิธีกรรมและความเชื่อของชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วนรวมถึงชาวลาวครั่งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งในภาคกลางและอีสานต่างก็สืบทอดความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ดี ผีบรรพบุรุษของชาวลาวครั่งสามารถจำแนกออกเป็นผีเจ้านายและผีเทวดา การนับถือผีทั้งสองประเภทมีอิทธิพลต่อชาวลาวครั่งในทุกที่รวมทั้งในตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม นครปฐมเป็นอย่างมาก เพราะมีอิทธิพลนับตั้งแต่เกิดจนตายซึ่งผีเหล่านี้มีบทบาทต่อการเข้ามามีส่วนในพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวลาวครั่งเป็นอย่างยิ่ง

จากการสัมภาษณ์นายสำรอง (สำรอง อินทร์แสน, 2558) กล่าวว่า “ในปัจจุบันชาวลาวครั่งนับถือพุทธศาสนาและนับถือผีเช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทอื่น ๆ โดยชาวลาวครั่งเชื่อว่าผีนั้นมี 2 กลุ่ม คือ ฝ่าย“ผีเจ้านาย” และ “ผีเทวดา” ซึ่งผีดังกล่าวเชื่อกันว่าเป็นผีบรรพบุรุษที่อาศัยอยู่เมืองภูครังของประเทศลาว ในชุมชนลาวครั่งที่อพยพมายังไทย ชาวลาวครั่งได้แยกความเชื่อออกเป็น 2 กลุ่มตามความเชื่อผีของครอบครัว กลุ่มแรกคือผีเจ้านายซึ่งก็คือมูลนายที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ก่อน หรืออาจเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษผู้ที่ได้ล่วงลับไปแล้ว มูลนายเหล่านี้ถือเป็นนักรบผู้สืบเชื้อสายเผ่าพันธุ์เดียวกับสมาชิกในชุมชนชาวลาวครั่ง ต่อมาลูกหลานจะอัญเชิญผีเจ้านายมาสถิตในศาลของหมู่บ้านชุมชนลาวครั่งซึ่งเรียกว่า “หอเจ้านาย” ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน ทั้งนี้ความเชื่อ “ผีเจ้านาย” ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดระเบียบสังคมของชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วนด้วยมีข้อห้ามเรื่อง “ผิดผี” ซึ่งเป็นจารีตที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม หากเกิดผิดผีขึ้นจะต้องทำพิธีเซ่นไหว้ขอขมาผีแล้วแต่จะทำการสิ่งใด นอกจากนี้อาจยังต้องมีการบอกผีเจ้านายในโอกาสต่าง ๆ เช่น การออกไปค้าขาย การทำไร่ ทำนา หรือมีงานประเพณีใด ๆ ก็จะต้องมาบอกกล่าวผีเจ้านายเพื่อให้ผีเจ้านายได้ช่วยดูแลคุ้มครองดูแลปกปักรักษาไม่ให้สิ่งไม่ดีเข้ามากล้ำกรายและให้พบแต่สิ่งที่ดีมีความเจริญ

ผีเจ้านายเป็นผีที่ชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐมนับถือกันเป็นอย่างมากนับตั้งแต่ผู้เฒ่าผู้แก่จนถึงคนหนุ่มสาวในปัจจุบัน ชาวลาวครั่งเชื่อว่าผีเจ้านายจะสิงสถิตอยู่ที่หอหรือศาลซึ่งสร้างเอาไว้ทางทิศเหนือของหมู่บ้านประกอบด้วยหอเจ้าพ่อ หอเจ้าแม่ และหอลูกซึ่งมีลักษณะเป็นศาลครอบครัว)joss house familyโดยผู้ที่ทำหน้าที่ (ต่อกับผีเจ้านายคือติด“กวน” ซึ่งเป็นตำแหน่งเฉพาะในการประกอบศาสนพิธี ข้อสังเกตที่สำคัญคือศาลนั้นมักตั้งอยู่บริเวณโดยรอบซึ่งมีต้นไม้ขนาดใหญ่ปกคลุมหนาแน่น เช่น ต้นโพธิ์ ต้นมะขาม ต้นไทร หรือต้นไม่ที่มีขนาดใหญ่โตหลานคนโอบ ซึ่งชาวลาวครั่งต่างเชื่อว่าต้นไม้เหล่านี้เป็นต้นไม้ที่มีความศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมากและชาวบ้านไม่กล้าเข้าไปแตะต้อง

นายสำรอง (สำรอง อินทร์แสน, 2558) ยังกล่าวต่ออีกว่า “ศาลเจ้าพ่อหรือหอเจ้าพ่อเป็นสิ่งปลูกสร้างที่ไม่ใหญ่มากนัก บริเวณหลังคาจะมุงด้วยสังกะสี และมีฐานเสาจำนวน 4 ต้น แต่ถ้าเป็นหอลูกจะใช้เสาเพียงต้นเดียวเท่านั้นเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่าง ภายในตัวศาลไม่มีเจว็ดเหมือนกับศาลพระภูมิของไทย มีเพียงชามเปล่าหนึ่งใบสำหรับใส่ข้าวสุกและไก่ต้มที่นำมาเซ่นสังเวยบูชาเท่านั้น เมื่อชาวบ้านนำไก่ต้มมาแก้บน ทหารเจ้าพ่อจะฉีกไก่เป็นชิ้น ๆ จากนั้นกวนจะนำชิ้นไก่ใส่เอาไว้ในชามซึ่งตั้งอยู่บนหอเจ้าพ่อ หอเจ้าแม่และหอลูกตามลำดับ พิธีดังกล่าวนี้เรียกว่า “การญายไก่” หมายถึง การแจกจ่ายไก่ และเมื่อพิธีเสร็จสิ้นลง กวนจะแจกจ่ายไก่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมให้กับชาวบ้านที่เข้ามาร่วมประกอบพิธี นอกจากนี้เหล้าที่นำมาใช้ในการประกอบพิธีนั้นกวนจะนำใบไม้จุ่มในเหล้า พร้อมทั้งพรมลงไปบนพื้นดิน ซึ่งชาวลาวครั่งเชื่อว่าเจ้าพ่อจะช่วยคุ้มครองคนในชุมชนห้วยด้วนให้อยู่เย็นเป็นสุข”

คติความเชื่อเรื่องผีเทวดา

จากการสัมภาษณ์นายสุก (สุก วงแดง, 2558) ได้อธิบายเรื่องผีเทวดาว่า “ผีเทวดา คือ วิญญาณของเทวดาที่เคยปกปักรักษาบ้านเมืองของพวกตนมาตั้งแต่อยู่ที่อาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง ทั้งนี้ชาวลาวครั่งจะมีจารีตและพิธีกรรมเพื่อแสดงถึงการเคารพนับถือผีเทวดาด้วยการสร้าง “หิ้งเทวดา” เป็นสิ่งมงคลรักษาพวกตน ทั้งนี้หิ้งเทวดามีลักษณะเป็นหิ้งไม้ 2 ชั้น ชั้นบนเล็กกว่าชั้นล่างใช้เป็นที่วางพานทองเหลืองตลอดจนใส่พระคัมภีร์โบราณ 2 เล่มและดาบเหล็กด้ามไม้อีก 1 อัน ส่วนข้างล่างใช้เป็นที่วางเครื่องสักการะ ได้แก่ ดอกไม้ ธูปเทียน และส่วยที่ชาวบ้านนำมาทำพิธีแก้บน ดอกไม้ที่นำมาแก้บนไม่

สามารถนำลงจากหิ้งได้จนกว่าจะถึงงานเลี้ยงผีจึงจะเปลี่ยนได้และต้องนำดอกไม้มาแทน ผู้ทำพิธีและสื่อสารติดต่อกับผีเทวดาเรียกว่า “คนต้น” ซึ่งเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายก็ได้และมักจะสืบทอดตำแหน่งตามสายโลหิตเป็นสำคัญ

ชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วนที่นับถือผีเทวดานั้นในตระกูลหนึ่งจะมีผู้ทำหน้าที่ติดต่อกับผีบรรพบุรุษเพียงหนึ่งคน เรียกว่า “เจ้าต้น” เจ้าต้นนี้เป็นผู้หญิงซึ่งแต่งงานแล้วและมีอายุมาก โดยเจ้าต้นจะทำหน้าที่จัดของเพื่อเซ่นสรวงบูชาผีเทวดา ข้อสังเกตที่สำคัญคือการดำรงตำแหน่งของเจ้าต้นในฐานะที่เป็นสตรีเพศของชาวลาวครั่งนี้ยังสะท้อนให้เห็นบริบททางประวัติศาสตร์ ตำแหน่งนักบวชหรือผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวลาวครั่งเปิดโอกาสความเท่าเทียมกันในด้านเสรีภาพทางเพศ หากมีครอบครัวชาวลาวครั่งคนใดมีทายาทเกิดขึ้นใหม่ ผู้ปกครองจะต้องนำเด็กแรกเกิดให้เจ้าต้นทำพิธีเพื่อเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม และเพื่อให้ผีบรรพบุรุษตนนั้นรับรู้เพื่อคุ้มครองให้ทารกอยู่รอด หากเจ้าต้นนั้นเสียชีวิตลงก็จะมีการคัดเลือกบุคคลอื่น ๆ มารับหน้าที่แทนโดยมีการนัดหมายให้ทุกคนในโคตรตระกูลมารวมตัวกัน และให้คนทรงทำพิธีเพื่อให้มีคนรับหน้าที่เป็นเจ้าต้นต่อไป”

ตัวอย่างของความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษยังถือเป็นการควบคุมความประพฤติของคนในสังคมหมู่บ้านชาวลาวครั่งในห้วยด้วนเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังพบว่าชาวบ้านแห่งนี้ยังมีความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณอย่างเหนียวแน่น และถึงแม้พุทธศาสนาจะเข้ามามีบทบาทต่อสังคมชาวลาวครั่งมากเพียงใด แต่ก็ไม่ทำให้ความเชื่อเรื่องนี้ลบล้างไปจากสังคมได้ อาจกล่าวได้ว่าความเชื่อของสังคมลาวครั่งเป็นการผสมผสานกันระหว่างพุทธกับผีในบางมิติ อาทิ พิธีการแต่งงานของชาวลาวครั่งจะต้องทำพิธีบูชาผีเทวดา โดยใช้ผ้าขาวม้า 1 ผืน เงิน 4 บาท กล้วย ข้าวสุกโรยน้ำตาล ข้าวต้มมัดไม่ใส่ไส้ เทียน ดอกไม้และเหล้าอีก 1 ขวด จากระบบความเชื่อเรื่องผีเจ้านายและผีเทวดาของชาวลาวครั่งจึงมีข้อห้ามและบทลงโทษ เช่น หญิงชาวลาวครั่งที่ได้เสียกันก่อนแต่งงานจะต้องทำพิธีเสียผีที่บ้านของฝ่ายหญิง ซึ่งจะมีการเซ่นไหว้ผีเจ้านายโดยการใช้เหล้า 8 ไห ไก่ 8 ตัว และนำไปฆ่าที่ศาลเจ้านายโดยให้เลือดไก่หยดลงบนแท่นบูชาเจ้านาย

นายเย็น (เย็น จงสอน, 2558) ซึ่งมีตำแหน่งเป็นกวนในปัจจุบัน กล่าวว่า “ผู้นำทางจิตวิญญาณในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษของชาวลาวครั่งในห้วยด้วน อำเภอดอนตูม นครปฐมรวมถึงชาวลาวครั่งที่อาศัยอยู่ในอีกหลายท้องที่นั้นมีอยู่ด้วยกันสองตำแหน่งหลัก โดยผู้หน้าที่สำคัญในการปฏิบัติศาสนกิจมีอยู่สองตำแหน่งด้วยกัน ตำแหน่งแรกคือกวน (Guan) มีหน้าที่เป็นหัวหน้าประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีบรรพบุรุษที่หอเจ้านาย กวนนั้นมีสถานะเป็นนักบวชตามความเชื่อของผีบรรพบุรุษ รวมทั้งยังเป็นผู้นำจิตวิญญาณที่สำคัญของชุมชนลาวครั่งท้องถิ่นห้วยด้วนอีกด้วย นอกจากนี้กวนยังมีหน้าที่กำหนดปฏิทินการจัดงาน รวมทั้งการจัดพิธีกรรมทางความเชื่อของคนในชุมชนห้วยด้วนอีกด้วยเช่นกัน ข้อสังเกตสำคัญคือการสืบทอดตำแหน่งผู้นำนักบวชหรือกวนนั้นจะสืบทอดเฉพาะคนในตระกูลเดียวเท่านั้น ซึ่งทำให้ตำแหน่งนี้เป็นตำแหน่งผูกขาดอำนาจในเรื่องศาสนพิธี กวนจะทำหน้าที่ดูแลศาลและประกอบพิธี เช่น การแก้บนให้กับชาวบ้าน การจัดงานประจำปีหรืองานทำบุญหอซึ่งจะมีคนทรงประกอบพิธีดังกล่าวนี้ แนวคิดในคตินิยมดังกล่าวนี้ปรากฏอย่างแพร่หลายตามชุมชนชาวลาวครั่งในประเทศไทย รวมทั้งชาวลาวครั่งในชุมชนห้วยด้วน อำเภอดอนตูม นครปฐมด้วยเช่นกัน ในหมู่บ้านอื่น ๆ ของชาวลาวครั่งก็จะมีการนับถือเจ้าพ่อด้วยเช่นกันรวมทั้งกวนซึ่งมีประจำในแต่ละหมู่บ้าน แต่อย่างไรก็ดี กวนในหมู่บ้านหนึ่งอาจเข้ามาประกอบศาสนกิจในอีกหมู่บ้านหนึ่งได้เช่นกัน นอกจากกวนซึ่งเป็นนักบวชหลักในการประกอบศาสนกิจของชาวลาวครั่งแล้วยังมีการคัดเลือกตำแหน่งทหารเจ้าพ่อ ซึ่งทหารดังกล่าวมีหน้าที่ในการช่วยเหลือกวนโดยตรงแต่ทว่าไม่สามารถติดต่อกับเจ้าพ่อเหมือนเช่นกวนได้ เมื่อชาวบ้านในชุมชมพบเจอปัญหาหรืออุปสรรคใดก็ตาม ชาวบ้านมักจะบนบานด้วยเหล้าหนึ่งขวดและไก่อีกหนึ่งตัว แต่หากมีฐานะมากกว่านั้นอาจใช้ของเครื่องเซ่นที่มากกว่านี้ก็ได้ โดยกวนจะทำหน้าที่สื่อสารกับเจ้าพ่อโดยตรงโดยผ่านทางร่างทรงอีกชั้นหนึ่ง”

ทั้งนี้ในช่วงระหว่างประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ ทหารเจ้าพ่อเหล่านี้จะช่วยกันจัดเตรียมเครื่องสังเวยบูชาเจ้าพ่อซึ่งเปรียบเสมือนเป็นผู้ช่วยกวนในการประกอบศาสนกิจโดยตรง ทั้งนี้นอกจากตำแหน่งกวนซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีการสืบทอดกันทางสายเลือดแล้วนั้น ตำแหน่งทหารเจ้าพ่อก็มีการสืบทอดทางสายเลือดด้วยเช่นกัน แต่อย่างไรก็ดี การสืบทอดตำแหน่งดังกล่าวนั้นยังต้องพิจารณาคุณสมบัติของผู้รับตำแหน่งด้วย ทั้งนี้หากมีคนที่ดีหรือเหมาะสมก็ตำแหน่งดังกล่าวก็อาจเปลี่ยนถ่าย

เป็นคนอื่น ๆ ในชุมชนได้ เว้นแต่เพียงตำแหน่งร่างทรงที่ไม่จำเป็นต้องสืบทอดซึ่งส่วนใหญ่แล้วร่างทรงเจ้าพ่อจะเป็นผู้ที่เลือกสรรผู้ที่จะเป็นร่างทรงด้วยตนเอง และตำแหน่งที่สองคือ คนต้น (Kon Ton) จะทำหน้าที่เป็นผู้ติดต่อสื่อสารกับวิญญาณโดยตรง คนต้นจึงทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารระหว่างโลกมนุษย์กับโลกแห่งวิญญาณ”

นอกจากนี้นายสุก (สุก วงแดง, 2558) ซึ่งมีหน้าที่ตำแหน่งเป็นกวนอีกคนกล่าวเพิ่มว่า “ชาวลาวครั่งมีประเพณีเลี้ยงผีประจำปีในราวอาทิตย์ที่ 2 ของเดือน 7 หรือราวเดือนมิถุนายนเป็นประจำของทุกปี โดยจะมีการเลี้ยงผีเจ้านายหลังจากนั้นจึงเป็นการเลี้ยงผีเทวดาตามลำดับ ศาลของผีแต่ละฝ่ายจะต้องอยู่ในป่าละเมาะใกล้กับหมู่บ้าน กวนและคนต้นเป็นผู้กำหนดเวลาในการจัดงานการเลี้ยงผีประจำปี นอกจากจะมีการเซ่นไหว้ประจำปีเพื่อเป็นการสำนึกและขอขมาลาโทษในสิ่งที่ได้ทำไว้แล้วนั้น ครอบครัวที่เพิ่งแต่งงานไปนั้นยังถือเอาโอกาสดังกล่าวนี้เป็นการบอกกล่าวให้ผีได้รู้ว่าครอบครัวตนมีสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้น เนื่องจากชายชาวลาวครั่งทุกคนมีแบบแผนปฏิบัติสืบต่อกันมาว่าชายชาวลาวครั่งจะต้องบอกกล่าวผีบรรพบุรุษทุกคน ทั้งนี้ในหมู่บ้านลาวครั่งห้วยด้วนจะทำการใด ๆ ก็จะต้องแจ้งให้ผีบรรพบุรุษได้รับรู้ทุกครั้ง และเมื่อทำพิธีเลี้ยงผีเสร็จแล้วก็จะนำอาหารที่เหลือมาเลี้ยงกันเองในหมู่คนที่มาร่วมงานพิธีเลี้ยงผี”

ศาลหลวงพ่อเฒ่าเพีย: ศูนย์รวมศรัทธาของผู้คนชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วน

ชาวลาวครั่งที่ห้วยด้วน อำเภอดอนตูม นครปฐมเป็นชุมชนชาวนาซึ่งส่วนใหญ่ประกอบการกสิกรรมเป็นจำนวนมาก ประชาชนส่วนใหญ่พูดภาษาถิ่นลาวครั่งถึงร้อยละ 90 ขณะที่พื้นที่สภาพอาณาบริเวณส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ใต้ถุนบ้านซึ่งใช้เป็นที่เก็บเครื่องมือในการทำการเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ในบางครอบครัวอาจวางแคร่ไว้นอกบ้านเพื่อเป็นที่นั่งเล่นหรือนอนเล่น ขณะที่บางครอบครัวอาจมีกี่ไว้ทอผ้า ขณะที่บนบ้านเป็นห้องโถงใหญ่และกั้นห้องนอนเพียงห้องเดียว บริเวณรอบบ้านมีคอกวัว คอกควาย หรืออาจมีการเลี้ยงไก่ เป็ด ห่าน เป็นต้น การตั้งบ้านเรือนของชาวลาวครั่งนี้ส่วนใหญ่ญาติพี่น้องจะปลูกบ้านใกล้กันและจะไม่มีรั้วกั้นอาณาเขต (compound village) ทำให้สามารถเดินเข้าออกบ้านแต่ละหลังได้อย่างสะดวก ภายในหมู่บ้านจะประกอบไปด้วยกลุ่มบ้านสำคัญ คือ บ้านนอก บ้านกลางและบ้านในโดยมีถนนเข้าหมู่บ้านในแต่ละสายแบ่งกลุ่มบ้านดังกล่าว

ชาวบ้านจะไปทำบุญที่วัดกงลาดเป็นส่วนมากโดยเฉพาะชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วน ทำให้วัดกงลาดกลายเป็นจุดศูนย์รวมของชาวลาวครั่งมานับตั้งแต่สมัยอดีต นอกจากการทำบุญแบบพุทธศาสนาที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วนยังนับถือผีบรรพบุรุษทั้งผีเทวดาและผีเจ้านายซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สืบทอดมายาวนานตั้งแต่สมัยเวียงจันทร์ของประเทศลาว ชาวบ้านในตำบลห้วยด้วนยังให้ความสำคัญในการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษอย่างเหนียวแน่น โดยมีการสร้างศาลผีบรรพบุรุษไว้ที่ป่าละเมาะห่างจากหมู่บ้านไปประมาณ 500 เมตร ซึ่งจะมีการไหว้เซ่นบวงสรวงผีบรรพบุรุษเป็นประจำทุก ๆ ปี ซึ่งถือว่าเป็นงานวันสำคัญวันหนึ่งที่ชาวบ้านในตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม นครปฐมจะได้ทำกิจกรรมร่วมกัน

จากการสัมภาษณ์นายสำรอง อินทร์แสน (2558) ซึ่งเป็นร่างทรงพ่อเฒ่าเพียในปัจจุบันกล่าวว่า “การเลี้ยงผีพ่อเฒ่าจะมีการจัดเลี้ยงใหญ่ทุก ๆ 1 ปี โดยจัดที่กลางสาธารณะภายในหมู่บ้านกงลาดของหมู่ที่ 6 เป็นประจำทุกปี คำว่า “พ่อเฒ่า” หมายถึง เจ้าพ่อแสนหาญซึ่งเป็นเจ้าที่ได้รับสมมติตามตำนานจากผู้เฒ่าผู้แก่ที่เล่าสืบต่อ ๆ กันมาอดีตสมัยที่ชาวลาวครั่งได้ถูกกวาดต้อนจากลาวถึง 2 ครั้ง ครั้งแรกคือในปลายกรุงธนบุรีและครั้งที่สองในสมัยปลายรัชกาลพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวลาวครั่งเหล่านี้ได้ถูกกวาดต้อนมาจากเมืองคั่งแขวงเมืองหลวงพระบาง[44] ตามตำนานกล่าวว่าการที่ชาวลาวครั่งถูกกวาดต้อนมาในครั้งดังกล่าวนั้นมีหัวหน้าลาวครั่งคนหนึ่งที่มีความกล้าหาญเชี่ยวชาญในการรบเก่งกาจจนหาคนจับได้ยากยิ่ง เป็นแกนนำคนสำคัญของชาวลาวครั่งทั้งหมดและยังได้รับการยกย่องให้เป็น “พ่อแสนหาญ” ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ ทุกครอบครัวทุกคนที่เป็นลาวครั่งเชื่อมั่นในพ่อแสนหาญคนนี้และยังยกย่องให้เป็นสมมติเทพนามว่า “เจ้าพ่อแสนหาญ” ด้วยรำลึกถึงคุณงามความดี ความกล้าหาญและคอยปกป้องคุ้มครองชาวลาวครั่งด้วยความเสียสละที่ถูกกวาดต้อน

[44] จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3. หอสมุดแห่งชาติ. สมุดไทยดำ เส้นดินสอสีขาว, เลขที่ 18. **ร่างตราเจ้าพระยาจักรีตอบเมืองสุพรรณ. จ.ศ. 1202.**

มาด้วยดี ดังนั้น ทุกคนจึงเกิดความเชื่อมั่นต่อเจ้าพ่อแสนหาญเป็นมาก เมื่อพ่อแสนหาญสิ้นชีวิตไปแล้วทว่าชาวลาวครั่งยังนับถือถึงแม้จะแยกย้ายกันไปอยู่ในถิ่นใดก็ตามชาวลาวครั่งก็จะตั้งศาลเจ้าพ่อแสนหาญ[45] ทุกหมู่บ้าน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหมู่บ้านชาวลาวครั่งทุกหมู่บ้านจึงมีศาลเจ้าพ่อแสนหาญปรากฏทุก ๆ หมู่บ้านเพื่อเอาไว้เป็นขวัญกำลังใจบูชากราบไหว้ บนบานศาลกล่าวขอความคุ้มครอง และช่วยเหลือที่ร้องขอ”

นอกจากนี้นายบุญเรือน บุญเรือน ปาแสนกุล), 2558) ยังกล่าวเพิ่มว่า “ทั้งนี้เมื่อครบปีที่จะต้องบวงสรวงบูชาศาลประจำหมู่บ้านในราวเดือน 6-7 ชาวบ้านลาวครั่งจะประกาศให้ชาวบ้านทุกคนทุกครอบครัวรู้กำหนดวันเลี้ยงพ่อเฒ่าหรือพ่อแสนหาญ [ธรรมพิธีในการจัดเลี้ยงพ่อเฒ่าของชาวลาวครั่งนั้นมีความคล้ายคลึงในแก่พิธีกรรมการบูชาศาลเทพเจ้าของชาวจีนเป็นอย่างมาก ภาพลักษณ์ที่คล้ายคลึงกันด้านหนึ่งจะเห็นได้ว่าชาวจีนแม้จะมีการโยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานใดหรือชุมชนเขตใดในประเทศไทยก็จะมีผู้นำซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้อาวุโสจัดตั้งศาลเทพเจ้าที่พวกตนเคารพนับถือ เช่น ศาลเทพเจ้ากวนอู ศาลเทพเจ้าซำปอกง เป็นต้น ทั้งนี้วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศาลเทพเจ้าก็นั้นก็เพื่อใช้เป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของคนจีนโพ้นทะเลที่อยู่ในละแวกชุมชนเดียวกันซึ่งต่อมาได้กลายมาเป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มของชาวจีนโพ้นทะเล] ชาวลาวครั่งจะต้องเตรียมตัวก่อนถึงวันเลี้ยงปี ทั้งนี้วันเลี้ยงปีมีพิธีการดังนี้

1. ก่อนเลี้ยงปีพ่อเฒ่านั้นจะต้องเตรียมความพร้อมของครอบครัวเตรียมโดยตำข้าวที่หุงกินไว้ให้พอในเวลา 3 วัน และเตรียมน้ำให้เต็มตุ่มเพื่อใช้ใน 3 วัน และกิจวัตรประจำวันอื่น ๆ ในการดำรงชีวิต

2. ข้อห้ามในวันเลี้ยงปี ทั้งนี้ชาวลาวครั่งเชื่อว่าในวันนั้นและคืนของวันนั้น ห้ามตักน้ำหรือทำงานประกอบอาชีพ ห้ามตำข้าวซ้อมมือและอื่น ๆ และห้ามทำกิจกรรมการทำงานทุกอย่าง รวมถึงในตอนกลางคืนก็ห้ามออกนอกบ้าน

3. ข้อปฏิบัติ วันงานเลี้ยงครัวเรือนต้องเตรียมขาวสุก 1 ขัน ไก่ต้ม 1 ตัว น้ำตาลทราย ขนมต่าง ๆ เท่าที่พอหามาได้ แต่ถ้าไม่มีก็ไม่เป็นไร ทั้งนี้อาหารดังกล่าวจะไปร่วมเลี้ยงงานพ่อเฒ่าในเวลา 7.00–10.00 น. ที่ศาลพ่อเฒ่าโดยพร้อมเพรียงกัน ถ้าครอบครัวใดก็มีเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 2-12 ปีก็ให้นำจานหรือกะละมังเล็ก ๆ ไปที่ศาลพ่อเฒ่า

4. พิธีเลี้ยงพ่อเฒ่านั้นทางเจ้าหน้าที่ศาลพ่อเฒ่าซึ่งมี “กวน” เป็นผู้นำปฏิบัติศาสนกิจ กวนยังเป็นร่างทรงของเจ้าพ่อแสนหาญ[46] ซึ่งจะสั่งให้เจ้าหน้าที่ของศาลเตรียมการตอนเย็นก่อนวันเลี้ยงปีนับตั้งแต่การจัดสถานที่ การถางหญ้ารก การทำความสะอาดบริเวณศาล การฆ่าหมูรุ่นขนาด 50-60 กิโลกรัม จำนวน 1 ตัว ไก่รุ่นอีกจำนวน 6 ตัว หรืออาจจะมากกว่าก็ได้ ทั้งนี้ต้องดูสมาชิกเข้าร่วมเลี้ยงงานพ่อเฒ่า งบประมาณที่นำมาจัดเลี้ยงจะเรี่ยรายมาจากประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งก่อนวันเลี้ยงปีประมาณ 7 วันจะมีลูกน้องกวนประมาณ 2-3 คนหาบกระบุงออกเรี่ยไรเพื่อบอกบุญบริจาคทำงานเลี้ยงปีพ่อเฒ่าทุกหลังคาเรือนซึ่งชาวลาวครั่งก็จะร่วมกันบริจาคตามกำลังศรัทธาของตน เช่น ข้าวสาร 1 ขัน จีบหมากจีบพลู ยาสูบและเงิน เป็นต้น พวกกวนก็จะรวบรวมสิ่งของบริจาคเหล่านี้ เช่น ข้าวสารก็ขายไปบ้างเพื่อเอาเงินมาซื้อไก่ หมู เครื่องเซ่นไหว้หรือก็ใช้จ่ายในงานต่อไป”

พอถึงวันรุ่งเช้าวันใหม่ ชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม นครปฐมจะมีการจัดพิธีอย่างเป็นทางการอย่างพร้อมเพียงและมีลำดับขั้นตอนของการปฏิบัติพิธีกรรมทางความเชื่อดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 เอาเครื่องเซ่นของศาลเจ้าพ่อของประชาชนเซ่นไหว้เจ้าพ่อ เวลา)08.00-10.00 น(.

ขั้นตอนที่ 2 เมื่อเซ่นไหว้เสร็จ เอาหมู่ ไก่ ข้าวสุก แบ่งเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 เอาไว้ที่ศาลเพื่อบริการเจ้าหน้าที่

ส่วนที่ 2 เอาไว้เลี้ยงคนมาร่วมงาน

ส่วนที่ 3 เอาแจกเด็ก ๆ ที่มาร่วมงาน โดยให้เด็กเข้าแถวถือจาน กระมังมาจากบ้านนั่งลงแล้ววางภาชนะดังกล่าวตรงหน้าเจ้าหน้าที่ศาลจะนำหมูไก่ ข้าว ขนม แจกจ่ายใส่ภาชนะให้เด็กโดยทั่วถึงกัน

[45] ชาวลาวครั่งเรียกศาลเจ้าของพวกตนว่า “หอ” เช่น หอเจ้าพ่อแสนหาญ เป็นต้น

ในระหว่างการเซ่นสรวงพ่อเฒ่าแสนหาญนั้นจะมีคำศัพท์สำคัญที่ใช้กันในหมู่ชนชาวลาวครั่งโดยเฉพาะคือคำว่า “วิด” (Wid) คำว่า วิด หมายถึง เซ่น (sacrifice) ยกตัวอย่างเช่น หากใครมีความเดือดร้อนหรืออยากได้ในสิ่งของอันต้องประสงค์ เช่น อยากมีบุตรชาย อยากให้ผลผลิตในเทือกสวนไร่นา ปรารถนาให้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ปราศจากความทุกข์ยาก ผู้คนเหล่านี้ก็พากันมาพึ่งแรงศักดิ์สิทธิ์จากศาลเจ้าพ่อ โดยจะต้องทำการวิดคือเอาเหล้าขาวเทใส่ถ้วยแล้วเอาใบพลูจุ่มลงไป จากนั้นจึงสลัดเหล้าให้กระเด็นเข้าไปในหอพ่อเฒ่าแล้วบอกเล่าตามคำที่ผู้ขอปรารถนาให้ได้ โดยมีผู้ขอนั่งพนมมืออยู่ข้างหลัง

ในขณะที่วิดเหล้าขอพรอยู่นั้นต้องบนเจ้าพ่อด้วยว่าถ้าสำเร็จหรือไม่สำเร็จจะต้องมาแก้บนตามกำหนดนัดหมายของของที่แก้บน ซึ่งส่วนใหญ่มักประกอบด้วย เหล้า 1 ไห ไก่ 1 ตัว พร้อม จีบพลูและหมากยาสูบ 1 สำรับ เหล้าไหนั้นก็คือเหล้าขาวซึ่งนำมาเทใส่ไหกระเทียมเล็ก ๆ โดยไม่ใช้ตุ่มไหใบใหญ่ อย่างไรก็ดี เหล้าไหที่นำมาเซ่นสรวงเจ้าพ่อพร้อมกับไก่มีศัพท์เฉพาะเรียกว่า “คุบ” [Kub] ซึ่งเป็นคำศัพท์เฉพาะทางของชาวลาวครั่งโดยเฉพาะ

ขั้นตอนที่ 3 เด็กจะเอาของกลับบ้านเพื่อเอาไปผสมข้าว กับข้าว เพื่อรั บประทานโดยถือว่าเป็นอาหารของเจ้าพ่อที่แบ่งให้เพื่อเป็นศิริมงคลแก่ผู้บริโภครวมทั้งครอบครัว อีกทั้งยังใช้เป็นยารักษาโรคภัยต่าง ๆ โดยให้เจ้าตัวนั้นอธิษฐานให้หายขาดจากโรคนั้น ๆ ได้ อาหารส่วนที่ 2 นั้นทางเจ้าหน้าที่จะนำมาเลี้ยงคนที่มาร่วมงาน โดยตลอดงานจะมีดนตรีบรรเลงอยู่ตลอด ทั้งนี้ดนตรีที่บรรเลงนั้นจะเป็นแคนหรือกลองยาวของชาวลาวครั่งเอง

ทั้งนี้กิจกรรมของงานพิธีนั้นคนที่เกิดความทุกข์ เช่น ของหายก็จะมาถามพ่อเฒ่า (คนทรง) คู่สามีภรรยาที่เลิกร้าง คู่แต่งงานเจ็บป่วยหรือยากจน ตลอดจนการขอหวย หรือว่าใครทุกข์เดือดร้อนมาถามพ่อเฒ่าเพีย ทางพ่อเฒ่าจะเข้าทรงและจะแนะนำให้ทุกราย บางคนก็มาแก้บนมีหนังหรือละคร บางคนก็จะทดสอบว่าคนทรงที่เป็นร่างทรงขอพ่อเฒ่าจริงหรือไม่ก็จะเอาหนามพรมแหลม ๆ มาปูกับพื้นแล้วให้พ่อเฒ่านั่งทับเข้าทรง ทางพ่อเฒ่าก็ทำตาม พิธีแล้วเสร็จเวลา 12.00-15.00 น. จากนั้นจะหยุดเข้าทรงเป็นการยุติพิธีการเข้าร่างทรง

ข้อสังเกตที่สำคัญประการหนึ่งคือทำไมต้องมีข้อห้ามอย่างเคร่งครัดในวันเลี้ยงปีผีพ่อเฒ่า ทั้งนี้ตามคำบอกเล่าผู้เฒ่าผู้แก่บอกว่าใครทำภารกิจดังกล่าวจะไม่เกิดเป็นมงคลกับครอบครัวนั้น ๆ และจะมีเหตุให้เกิดภัยพิบัติอย่างไม่คาดคิดมาก่อนตามคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมา ทุกคนจึงปฏิบัติตามเพื่อความปลอดภัย ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่าคืนก่อนที่จะมีงานเลี้ยงปีประมาณตั้งแต่ 24.00 น. หรือเที่ยงคืนเป็นต้นไป วิญญาณเจ้าพ่อแสนหาญจะพาทหารลูกน้องขี่ม้ารอบหมู่บ้านเพื่อตรวจตราความสงบเรียบร้อยของบ้าน ห้ามประชาชนออกนอกบ้านในคืนนั้นเพราะจะประสบความวิบัติได้ ทั้งนี้ในอดีตชาวลาวครั่งที่ถูกกวาดต้อนมาอยู่ค่าย ขุนหาญและลูกน้องคนสนิทจะออกลาดตระเวนรอบค่ายเพื่อดูแลความทุกข์สุขและคุ้มครองให้บรรดาชาวลาวครั่งที่อพยพให้เกิดขวัญกำลังใจที่ดีต่อชาวลาวครั่งที่ต้องตกระกำลำบากมาด้วยกัน ดังนั้น ขุนหาญจึงเสมือนเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นผู้สร้างขวัญกำลังใจให้ชาวลาวครั่ง

แต่ปัจจุบันสิ่งที่กล่าวมาบางอย่างก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างเช่นกัน เช่น คืนก่อนเลี้ยงปีห้ามออกนอกบ้านแต่ทว่าปัจจุบันก็ไม่ได้เคร่งครัดแต่อย่างไรมากแล้ว ซึ่งหากมีกิจจำเป็นก็อาจออกจากบ้านได้ หรือบางคนแก้บนจากผลสำเร็จที่มาขอให้ขายที่ได้หรือขอหวยได้ก็จะแก้บนด้วยหนังฉาย ลิเก หมอรำอีกทีกครึกโครมทั้งวัน นอกจากนี้วัยรุ่นชาวลาวครั่งส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยเชื่อว่าเจ้าพ่อแสนหาญขี่ม้าในช่วงเที่ยงคืน บางคนถึงขนาดตั้งกล้องและจับกลุ่มเพื่อดูว่าเจ้าพ่อแสนหาญขี่มาพร้อมบริวารตรวจดูรอบหมู่บ้านจริงหรือไม้ เหตุการณ์เหล่านี้บางกรณีบางอย่างก็ได้เปลี่ยนแปลงไป ประเพณีจารีตแบบเดิมก็เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยโลกาภิวัตน์แต่ก็ยังคงมีเค้าโครงเดิมอยู่บ้างเช่นกัน

สรุป

ชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม นครปฐมยังมีความเชื่อเรื่องผีซึ่งเป็นความเชื่อสำคัญของชาติพันธุ์ชาวลาวทุกเชื้อสายทั้งลาวครั่ง ลาวเวียง ลาวโซ่งและลาวใต้ซึ่งกระจายอยู่ทั่วทั้งนครปฐมในอำเภอต่าง ๆ ความเชื่อเรื่องผีนี้ยังมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวลาวครั่งในห้วยด้วนนับตั้งแต่เกิดจนตาย รวมถึงการประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพพื้นฐานที่มีมายาวนานนับแต่สมัยอดีตด้วย ทั้งนี้ผีในความเชื่อของชาวลาวครั่งมีมากมายซึ่งผีที่สำคัญที่เป็นที่นับถือของชาวลาว

ครั่งมีสองประเภทใหญ่ ๆ คือผีบรรพบุรุษซึ่งหมายถึงผีเจ้านายและสองคือผีเทวดาคือผีที่สามารถให้คุณและโทษได้ นอกจากเรื่องผีซึ่งเป็นความเชื่อเหนือธรรมชาติแล้วนั้นชาวลาวครั่งในตำบลห้วยด้วนเชื่อว่าเมื่อครั้งที่บรรพบุรุษของพวกตนอพยพมาจากลาวนั้นพวกเขาเชื่อว่าพ่อแสนหาญเป็นผู้ดูแลความทุกข์สุขและความเดือดร้อนของชาวลาวครั่งทุก ๆ คน จวบจนเมื่อพ่อแสนหาญได้เสียชีวิตไปแล้ว ทุกคนเองยังคงให้ความยำเกรงเหมือนเมื่อครั้งที่พ่อแสนหาญยังคงมีชีวิตอยู่ด้วยเหตุนี้พ่อแสนหาญจึงกลายเป็นผีบรรพบุรุษที่ได้รับการเทิดทูนจากชาวลาวครั่งทั่วทุกถิ่น ดังนั้น ชาวลาวครั่งทุกชุมชนแม้จะกระจายกันอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ก็จะมีศาลพ่อแสนหาญประจำหมู่บ้านและมีคนทรงชื่อพ่อเฒ่าเพียเพื่อติดต่อกับพ่อแสนหาญโดยตรง กล่าวได้ว่าชาวลาวครั่งในห้วยด้วนมีศาลพ่อเฒ่าแสนหาญเพื่อเป็นอนุสรณ์เพื่อหวลรำลึกถึงพ่อแสนหาญของพวกตน อีกทั้งชาวลาวครั่งจะมีการจัดงานสมโภชศาลเจ้าพ่อดังกล่าวในทุก ๆ ปีเพื่อเป็นการสักการะผีบรรพบุรุษของพวกตนด้วย

เอกสารอ้างอิง

ข้อมูลและศักยภาพของชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยด้วน. 2555-2556. (อัดสำเนา).

จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2. หอสมุดแห่งชาติ. สมุดไทยดำ เส้นดินสอสีขาว, เลขที่ 15. บัญชีเบิกจ่ายพระราชทรัพย์และพระราชทานประจำเดือนในแผ่นดินสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย. จ.ศ. 1177.

จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2. หอสมุดแห่งชาติ. สมุดไทยดำ เส้นดินสอสีขาว, เลขที่ 10. ร่างศุภอักษรถึงเมืองเวียงจันทน์. จ.ศ. 1179.

จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3. หอสมุดแห่งชาติ. สมุดไทยดำ เว้นดินสอสีขาว, เลขที่ 18. ร่างตราเจ้าพระยาจักรีตอบเมืองสุพรรณ. จ.ศ. 1222.

จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3. หอสมุดแห่งชาติ. สมุดไทยดำ เส้นดินสอสีขาว, เลขที่ 18. ร่างตราเจ้าพระยาจักรีตอบเมืองสุพรรณ. จ.ศ. 1202.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2532). พงศาวดารแห่งประเทศลาว คือ หลวงพระบาง, เวียงจันทน์ เมืองพวน และจำปาสัก. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จินดา ชาติวงษ์. (2529). การศึกษาลักษณะของภาษาลาวครั่งที่ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม = A description of the Lao Khrang dialect at Tambon Huay Duan, Amphur Dontoom, Nakhon Pathom Province. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เติม วิภาคย์พจนกิจ. (2540). ประวัติศาสตร์ลาว = A history of Laos. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ธิติพงศ์ มีทอง. (2547). การศึกษาอัตลักษณ์ชนกลุ่มลาวโซ่ง อ. ปากท่อ จ. ราชบุรี. รายงานผล การศึกษารายวิชาประวัติศาสตร์ไทย. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นารถฤดี วิวัติกุล. (2542). การดำรงอยู่ร่วมกันของกลุ่มความเชื่อผีเจ้านายและกลุ่มความเชื่อผีเทวดา กรณีศึกษา: ชาวลาวครั่ง หมู่บ้านโคก ตำบลอู่ทอง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี.สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บังอร ปิยะพันธ์. (2541). ลาวในกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บัณฑร อ่อนคำ และวิริยา น้อยวงศ์ นยางค์. (2535). ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท: ประสบการณ์ของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญเรือน ปาแสนกุล. (2558, มิถุนายน 5). ประธานกลุ่มอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายลาวครั่ง. สัมภาษณ์.

มยุรี ถาวรพัฒน์ และเอมอร เชาว์สวน. (2548). สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: ลาวครั่ง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

มหาคำ จำปาแก้วมณี. (2539). ประวัติศาสตร์ลาว. ภาควิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เย็น จงสอน. (2558, มิถุนายน 21). กวนของศาลเจ้าพ่อแสนหาญ ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม. สัมภาษณ์.

สำรอง อินทร์แสน. (2558, มิถุนายน 21). กวนเจ้าพ่อแสนหาญตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม. สัมภาษณ์.

สุก วงแดง. (2558, มิถุนายน 21). กวนของศาลเจ้าพ่อแสนหาญ ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม. สัมภาษณ์.

สุจิตต์ วงษ์เทศ บรรณาธิการ. (2545). ประวัติศาสตร์ลาว. ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: มติชน.

สุเจน กรรพฤทธิ์. (2555). ตามรอยเจ้าอนุวงศ์: คลี่ปมประวัติศาสตร์ไทย-ลาว. กรุงเทพฯ: สารคดี.

สุเทพ สุนทรเภสัช. (2548). ชาติพันธุ์สัมพันธ์: แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ ประชาชาติ และการจัดองค์กรความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

สุรพล จุลละพราหมณ์. (2505). ศึกสามเจ้าลาว. พระนคร: แพร่พิทยา.

อู่คำ พมวงสา. (2509). ความเป็นมาของลาวพระนคร. พระนคร: โรงพิมพ์แสงศิลป์.

Eriksen, T. H. (2002). Ethnicity and Nationalism: Anthropological PerspectivesAnthropology, Culture and Society: Pluto Press.

Evans, G. (2012). Short History of Laos. Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books.

Hutchinson, J., & Smith, A. D. (1999). Ethnicity. Oxford: Oxford Press.

Turner, J. C. R., & Brown, K. H. (2001). The Social Identity Perspective in Intergroup Relations: Theories, Themes, & Controversies. Blackwell Handbook of Social Psychology: Intergroup processes.